

Vaativa Venäjä sytyttää ideoimaan

Lähetän faksin Venäjän puolustusministeriöön. Selitän kirjeessä, miksi haluaisin tutustua Pohjoisen laivaston tukikohtaan Murmanskissa. Kaikki korulauseet on mainittu ja muistan olla ministeriölle jo etukäteen kiitollinen heidän avustaan.

Mitään ei kuulu. Kuluu viikko, toinen ja lopulta on vierähtänyt kaksi kuukautta. Teen koko ajan muita uutisia Venäjältä ja käyn jutumatkoilla, mutta ministeriö ei vastaa. Soitan ministeriön viestintään lukuisia kertoja ja he kehottavat odottamaan.

Venäjällä toimittajan pitää olla yritteliäs. Kun ensimmäinen vaihtoehto juuttuu byrokratian rattaisiin, kannattaa turvautua suunnitelmaan b tai c ja toivoa, että j:n kohdalla tärppää. Haastattelupyynnöt kysymyksineen joutuu yleensä faksaamaan etukäteen haastateltaville, mutta usein kysymyksiä voi myös soveltaa paikan päällä. Venäjällä vaaditaan paljon puhelinsoittoja ja fakseja, minkä vuoksi uutismateriaalin hankinta on työläämpää kuin Suomessa. Joskus aiheet vyöryvät pääjuttuina syliin, kun avaan television.

Venäjän ykköskanava näyttää päälähetyksessään huoltajuuskiistan repimää, suomalais-venäläistä pikkupoikaa. Poika vetoaa miljooniin venäläiskatsojiin sydäntä särkevästi: Pelastakaa minut. Venäläiset tiedotusvälineet soittavat heti aamulla ja kysyvät, että miten te suomalaiset voitte olla noin julmia. Eikö poika kuulu äidilleen ja miksi Suomen viranomaiset eivät kerro tapauksesta julkisuuteen? Yritän selittää, että Suomessa viranomaisilla on vaitiolovelvollisuus

ja vaitonaisuuden katsotaan suojelevan lasta. Kehotan soittajia ottamaan yhteyttä Suomen Moskovan-suurlähetystöön, joka osaa selvittää suomalaista lainsäädäntöä minua tarkemmin.

Suomalais-venäläisten perheiden huoltajuuskiistoja on useita ja ne uutisoidaan Venäjällä näyttävästi. Luen lehdistä lasten nimet ja katson valokuvia ajalta, jolloin perhe oli vielä koossa. Valtaosa jutuista on värikkäitä ja Suomen viranomaisista annetaan hyvin kylmäkiskoinen kuva. Myös toimistomme venäläiset työntekijät ovat hämillään ja kysyvät, kenen luona lasten pitäisi suomalaisten mielestä asua: äidin vai isän? Vastaan, ettemme varmasti tiedä julkisuudessa esitettyjen tietojen perusteella perheiden tilanteesta kaikkea ja tämän takia valinta on vaikea. Venäläiset ehdottavat puolitosissaan, että voisiko presidenttinne ratkaista asian: niin Venäjällä toimitaan.

Venäjä on sanonut puolustavansa kansalaisiaan ulkomailla, minkä takia huoltajuuskiistoja seurataan tarkasti. Tv-kanavat raportoivat tunteikkaasti lapsikiistoista, mutta muutamissa sanomalehdissä Suomen viranomaisten toimintaa selitetään asiallisesti. Lehdet ovatkin Venäjällä toimittajalle suurena apuna. Valtiollinen johto jyrää tv-kanavilla, mutta haastajat saavat äänensä paremmin kuuluviin lehdissä. Myös internetissä sana on vapaa, tosin netin käyttäjät asuvat pääosin Venäjän suurimmissa kaupungeissa.

Ihailen venäläisten kykyä tulkita kotimaansa asioita. Lännessä monet pitävät venäläisiä maail-

man menosta tietämättöminä, kun television uutistarjonta on valvottua. Mutta miten epäileviäisiä venäläiset ovatkaan uutisten edessä? Monet yrittävät rakentaa hajanaisista tiedonmurusista kokonaiskuvan ja he tuntuvat imevän jo äidinmaidossaan epäilyn siemenen viranomaisten sanomisia kohtaan.

Venäjällä uutisointi on myös hyvin isänmaallista. Monet ihmiset kokevat ulkomaailman uhkaavan Venäjää ja niinpä johdon uhitteleva kielenkäyttö ulkomailla miellyttää kansalaisia. Talouskriisi kuitenkin osoitti, ettei Venäjä selviä yksin ja nyt maalla on tekemistä, jotta ulkomaiset sijoittajat uskoisivat Venäjän mahdollisuuksiin. Venäläiset kysyvät usein, miksi länsi on meitä vastaan. Tai jopa ovatko suomalaiset yhtä pahoja kuin baltit. Monet ihmiset kokevat balttien hylläneen Venäjän ja kääntäneen selkänsä maiden yhteiselle historialle.

Georgian ja Venäjän lyhyen kesäsodan aikana vuonna 2008 venäläiset tiedotusvälineet maalasivat kuvan venäjänvastaisista länsimaista. Useat tapaamani ihmiset haluavat tietää, kumman puolella Suomi oli sodan aikana. Kerron heille, ettei Suomi ole sotilasliitto Naton jäsen, mikä helpottaa haastattelujen tekemistä. Tunteet ovat yhä pinnassa.

Olen Etelä-Ossetiassa pian kesäsodan päätymisen jälkeen. Matka Pohjois-Ossetiasta vuorten halki etelään on huikaisevan kaunis. Vastaan vyöryvät Venäjän panssariajoneuvot, joissa auringon päivettämät sotilaat tuulettavat kotiinpaluun kunniaksi. Lumi kimaltaa vuorten rinteillä. Tuho alkaa alhaalla laaksossa. Georgia-laisten kylät on pommitettu. Romahtaneet talot ja rojujen keskeltä pilkistävä kenkä kielivät ajasta, joka ei koskaan palaa. Viinirypäleet putoilevat hiljalleen maahan, kun kukaan ei kerää niitä. Elämä tuoksuu vielä ilmassa, mutta tyhjiys riepottelee pystyyn jääneen talon ulko-ovea.

Kohtaan Kaukasiassa sen vieraanvaraisuuden ja sydämellisyyden, josta alueen ihmiset tunnetaan. Istun iltaa abhasialaisten isäntiemme kanssa ja yritän opetella, missä vaiheessa on vieraan vuoro kiittää isäntiä vieraanvaraisuudesta. Haluaisin keskustella isäntiemme puolisoiden ja

tyttären kanssa, mutta se ei ole mahdollista. Naiset laittavat keittiössä ruokaa ja minun tehtäväni on keskustella pöydän ääressä miesten kanssa.

Venäläisissä tiedotusvälineissä Kaukasian tasavalloista kerrotaan vähän. Valtakunnan mediassa uutisointi jää usein alueella tehtyihin pommi-iskuihin, mutta ihmisten vaikeasta arjesta kertovia juttuja on vähän. Se, miten dagestanilaisia, ingušialaisia ja tšetšenejä siepataan ja tapetaan, usein syyttömiäkin, ei saa juurikaan huomiota. Kaukasia nousee mediaan vasta, kun Moskovassa tapahtuu pommi-iskuja.

Silloin otteet kovenevat. Kävelen Moskovan metrossa vaaleatukkaisten lasteni kanssa. Joukko miliisejä tulee vastaan ja takanamme kävelevä, kaukasialaiselta näyttävä pariskunta painaa päänsä alas ja yrittää piiloutua selkiemme taakse. Miliisien huomio kiinnittyy vaaleisiin lapsiin ja pariskunta välttyy papereiden tarkistamiselta ainakin tällä kertaa.

Entä miten minä selvisin paperisodasta? Sain lopulta puolustusministeriöstä faksin, jossa kiitettiin kiinnostuksesta Venäjän asevoimia kohtaan. Ministeriö ei kuitenkaan ollut halukas päästämään vieraita Pohjoisen laivaston tukikohtaan, koska heillä oli menossa organisaatiouudistus ja tukikohdassa remontti. Perivenäläiseen tapaan tukikohta kun ei voinut kuvitellakaan ottavansa ulkomaisia vieraita vastaan ennen kuin kaikki näyttäisi kauniilta.

L i i s a L e h m u s

Kirjoittaja on ulkomaantoimittaja Ylen tv-uutisissa. Hän työskenteli Ylen kirjeenvaihtajana Moskovassa 2008–2010.